

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Inštitút menových a finančných štúdií

Analýza konvergenie slovenskej ekonomiky k Európskej únii

Ing. Zora Komínková, CSc.

Ing. Tibor Lalinský

Mgr. Martin Šuster, PhD.

Bratislava august 2005

Obsah

Úvod	3
1. Nominálna konvergencia.....	1
1.1 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií	4
1.2 Výhľad splnenia maastrichtských kritérií.....	5
1.3 Riziká udržateľnosti plnenia.....	6
2. Reálna konvergencia	7
2.1 Aktuálny stav reálnej konverencie.....	7
2.2 Stav štrukturálnych a inštitucionálnych reforiem.....	8
2.3 Výhľad reálnej konverencie.....	10
2.4 Úzke miesta reálnej konverencie	12
3. Porovnanie aktuálneho stavu a výhľadu konvergenčného procesu v rámci krajín V4	13
3.1 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií	13
3.2 Strednodobý výhľad fiškálnej konsolidácie v aktualizovaných konvergenčných programoch....	14
3.3 Výhľad konverencie krajín V4	16
Literatúra	18

Úvod

V tejto štúdií hodnotíme aktuálny stav konvergencie slovenskej ekonomiky v rámci jej fungovania v EÚ a identifikujeme hlavné aspekty a súvislosti podmieňujúce splnenie kritérií na vstup SR do eurozóny. Súčasne porovnávame dosiahnutý stav a výhľad konvergenčného procesu na Slovensku v rámci skupiny krajín V4.

Nominálna a reálna konvergencia sa navzájom podmieňujú a obojstranne stimulujú. Stabilné makroekonomické prostredie, vymedzené maastrichtskými kritériami nominálnej konvergencie, pôsobí ako stimulujúci faktor podnikateľských aktivít. Rýchlejšia rast produktivity a výkonnosti ekonomiky zároveň vytvára priaznivejšie podmienky na uplatňovanie stabilizačných politík, hlavne na znižovanie deficitu a znižovanie inflácie. Reálna konvergencia tak podporuje proces nominálnej konvergencie a jej udržateľnosť v dlhodobjšom horizonte.

Slovensko pokročilo v nominálnej konvergencii. Na základe súčasného výhľadu vývoja ukazovateľov nominálnej konvergencie bude v roku 2007 plniť všetky maastrichtské kritériá. V súlade s Konkretizáciou stratégie prijatia eura tak bude možné zaviesť v SR euro k 1. januáru 2009.

Nominálna konvergencia je podporovaná pokrokom v reálnej konvergencii. Slovensko zaznamenáva rýchly ekonomický rast založený na raste produktivity práce. Aj vďaka priamym zahraničným investíciám (ďalej PZI) si udržuje vysokú otvorenosť ekonomiky. Nábeh výroby v nových zahraničných podnikoch by mal zabezpečiť pokračovanie rýchleho hospodárskeho rastu aj v nasledujúcich rokoch. Úzkym miestom reálnej konvergencie zostáva trh práce a nezamestnanosť.

Inštitucionálna a štrukturálna konvergencia pomáhajú vytvárať vhodné podnikateľské a inštitucionálne prostredie, a tým prispievajú k zrýchľovaniu reálnej konvergencie a následne aj nominálnej konvergencie. Veľkou výzvou do budúcnosti je pre Slovensko plnenie cieľov Lisabonskej stratégie.

Maastrichtské kritériá neplní zatiaľ žiadna z krajín V4. Vzhľadom na rozdielne dátumy predpokladaného vstupu krajín V4 do eurozóny nie je v súčasnosti možné objektívne porovnať výhľad splnenia konvergenčných kritérií vo všetkých týchto krajinách. Slovensko plánuje zaviesť euro ako prvé. Splnenie cieľov Aktualizovaného konvergenčného programu sa javí najreálnejšie spomedzi krajín V4.

Z hľadiska udržateľného plnenia kritérií nominálnej stability treba mať na zreteli viaceré dôležité aspekty. Po prvé, bodové splnenie nominálnych kritérií k dátumom hodnotenia nezaručuje stabilitu makroekonomického prostredia po vstupe. Po druhé, pokrok reálnej konvergencie pred vstupom zlepšuje podmienky na plnenie nominálnych kritérií. Po tretie, dosiahnutá miera reálnej konvergencie pri vstupe do eurozóny bude mať vplyv na zachovanie nominálnej stability po vstupe.

1. Nominálna konvergencia

1.1. Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií

Slovensko v súčasnosti plní iba kritérium výšky dlhodobej úrokovej miery.

Tab. 1 Plnenie maastrichtských kritérií

Kritérium		Aktuálna hodnota (jún 2005)	Referenčná hodnota	Stav plnenia (jún 2005)
Fiškálne kritérium	verejný deficit	3,3 % HDP ¹⁾	3 % HDP	NIE
	verejný dlh	43,6 % HDP ¹⁾	60 % HDP	
Miera inflácie (HICP) ²⁾		4,5 %	2,3 %	NIE
Dlhodobá úroková miera		4,3 %	5,9 %	ÁNO
Nominálny výmenný kurz		mimo ERM II (+10,1 % / -1,4 %) ³⁾	účasť v ERM II +15 % / -15 %	nehodnotíme

Zdroj: MF SR, NBS, Eurostat, vlastné výpočty.

1) Rok 2004.

2) Dvanásťmesačný priemer

3) Simulované fluktučné pásmo voči priemeru za júl 2003.

Napriek tomu, že verejný dlh bol v roku 2004 nižší ako referenčná hodnota, fiškálne kritérium Slovensko neplní, lebo deficit verejných financií dosiahol o 0,3 % HDP vyššiu hodnotu ako stanovuje maastrichtské kritérium.

Inflácia v posledných mesiacoch výrazne klesla, Slovensko však zatiaľ nespĺňa ani kritérium cenovej stability. Dvanásťmesačný priemer inflácie bola v júni 2005 stále takmer dvojnásobne vyššia než referenčná hodnota. Medziročná inflácia meraná HICP k júnu 2005 však bola iba na úrovni 2,5 % a v blízkej budúcnosti výrazne klesne aj dvanásťmesačný priemer.

Kritérium výšky dlhodobej úrokovej miery je jediné z kritérií, ktoré Slovensko v súčasnosti plní. V posledných mesiacoch sme svedkami poklesu referenčnej hodnoty, ako aj priemernej dlhodobej úrokovej miery na Slovensku, pričom priemerná dlhodobá úroková miera na Slovensku klesá rýchlejšie ako referenčná hodnota. Vývoj na Slovensku súvisí so zvýšením dôveryhodnosti hospodárskej politiky, poklesom inflačných očakávaní, ako aj so znížením rizikovej prémie.

Slovensko zatiaľ nespĺňa základné systémové podmienky na hodnotenie stability výmenného kurzu (účasť v ERM II a stanovená centrálna parita). Stabilitu výmenného kurzu preto hodnotíme iba orientačne, na základe jeho výkyvov od simulovanej strednej hodnoty. V súlade s konvenciou prijatou v konvergenčných správach ECB hodnotíme stabilitu výmenného kurzu vzhľadom na priemer za prvý mesiac sledovaného dvojročného obdobia, teda vzhľadom na priemer za júl 2003. Nominálny výmenný kurz SKK/EUR sa počas sledovaného dvojročného obdobia postupne zhodnocoval. Pritom sa pohyboval v pásme od -1,4 % (znehodnotenie) do +10,1 % (zhodnotenie) voči priemeru za júl 2003, teda v rámci štandardného fluktučného pásma ± 15 %.

1.2. Výhľad splnenia maastrichtských kritérií

V záujme splnenia podmienok na zavedenie eura v roku 2009 bude potrebné pokračovať v konsolidácii verejných financií a dosiahnuť najneskôr v roku 2007 deficit verejných financií nepresahujúci 3 % HDP. Inflácia meraná HICP by mala s dostatočnou rezervou klesnúť pod očakávanú referenčnú hodnotu približne 2,4 %¹. Vychádzajúc z oficiálnych materiálov Ministerstva financií SR² a NBS bude Slovensko schopné tieto kritériá splniť.

Tab. 2 Výhľad plnenia maastrichtských kritérií

Kritérium		2005	2006	2007	2008
Fiškálne kritérium	verejný deficit vrátane vplyvu dôchodkovej reformy	3,8 % HDP	4,2 % HDP	3,0 % HDP	2,7 % HDP
	verejný deficit bez vplyvu dôchodkovej reformy	3,4 % HDP	2,9 % HDP	1,6 % HDP	1,3 % HDP
	verejný dlh	36,7 % HDP	38,4 % HDP	37,8 % HDP	37,5 % HDP
		budeme plniť			
Miera inflácie (HICP)		2,4 %	1,9 %	1,8 %	1,8 %
		budeme plniť			
Dlhodobá úroková miera		5,4 %	5,5 %	5,7 %	-
		budeme plniť			

Zdroj: MF SR, NBS, vlastné výpočty.

Podľa východísk pre tvorbu rozpočtov na roky 2006 až 2008 deficit verejných financií (vrátane vplyvu dôchodkovej reformy) v roku 2006 vzrastie, no v ďalších rokoch bude postupne klesať. Zároveň klesne aj pomer verejného dlhu k HDP. Kritérium verejných financií bude Slovensko plniť v roku 2007³.

V Menovom programe NBS do roku 2008 si NBS stanovila cieľ splniť inflačné kritérium do roku 2007. Podľa aktuálnej strednodobej predikcie NBS⁴ a odhadu referenčnej hodnoty by inflačné kritérium malo byť splnené už v roku 2006. V roku 2005 by mala medziročná inflácia meraná HICP dosiahnuť 2,4 % a v roku 2006 už iba 1,9 %. Rozhodujúcimi faktormi vývoja inflácie budú: nízka dovezená inflácia, spomaľovanie rastu cien energií a zvyšujúca sa konkurencia v maloobchode. Na základe našich výpočtov referenčná hodnota na rok 2007, ktorý bude rozhodujúci pre posúdenie plnenia inflačného kritéria, bude približne 2,4 %. Pritom pravdepodobnosť, že referenčná hodnota bude nižšia ako 1,8 % (čo je súčasný odhad inflácie na Slovensku) je úplne zanedbateľná – menej ako 0,3 %⁵.

¹ Odhad referenčnej hodnoty na základe vlastných výpočtov.

² Aktualizovaný konvergenčný program Slovenska na roky 2004 – 2010, MF SR, november 2004 a Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008, MF SR, júl 2005.

³ Do ukončenia nábehovej fázy dôchodkovej reformy nie je možné spoľahlivo určiť náklady spojené s reformou. V súlade s rozhodnutím Eurostatu, ktoré umožňuje do marca 2007 vykazovať deficit verejných financií bez vplyvu dôchodkovej reformy, sa Ministerstvo financií SR rozhodlo (do ukončenia nábehovej fázy, t. j. do júna 2006) vykazovať deficit verejných financií bez vplyvu dôchodkovej reformy. V našom hodnotení plnenia maastrichtských kritérií sa zameriavame predovšetkým na realnosť splnenia fiškálneho kritéria v roku 2007, keď už nebude možné tento postup uplatniť. Preto pri hodnotení plnenia fiškálneho kritéria vychádzame z deficitu verejných financií vrátane vplyvu dôchodkovej reformy.

⁴ Strednodobá predikcia (P3Q-2005), NBS, júl 2005.

⁵ Pravdepodobnosť, že referenčná hodnota bude nižšia ako 2 % (čo je strop inflačného cieľa NBS na rok 2007) je tiež veľmi malá – iba 4 %.

Úprava Paktu stability a rastu

V marci 2005 prijala Rada EÚ rozhodnutie o potrebe zmeniť Pakt stability a rastu. V blízkej budúcnosti sa očakávajú zmeny nariadení Rady č. 1466/97, 1467/97 a 3605/93, ktoré pakt upravujú. Zmeny v posudzovaní deficitu verejných financií sa budú týkať hlavne hodnotenia fiškálnej situácie krajín eurozóny (a hodnotenia programov stability a rastu, ale aj konvergenčných programov).

Maastrichtská zmluva zostáva nezmenená, fiškálne kritérium pre výšku verejného deficitu je naďalej 3 % HDP. Do deficitu sa budú započítavať všetky výdavky verejných financií, žiadne položky nebude možné automaticky vylúčiť.

Dohodnuté zmeny Paktu stability a rastu umožnia prekročiť 3 %-nú hranicu deficitu za určitých podmienok bez toho, aby bolo treba uplatniť postup v prípade nadmerného deficitu. Náklady dôchodkovej reformy bude možné zohľadniť takto:

- čisté náklady reformy sa zohľadnia prvých päť rokov po zavedení povinného kapitalizačného piliera (v prípade, že členský štát už reformu uskutočnil, počas piatich rokov po r. 2004),
- zohľadnenie nákladov je regresívne, v jednotlivých rokoch sa môže započítať 100 %, 80 %, 60 %, 40 % a 20 % čistých nákladov reformy pre verejný pilier.

V prípade Slovenska sa môže zohľadniť 100 % vplyvu dôchodkovej reformy v roku 2005 (čiže 0,4 % HDP), 80 % v roku 2006 (1 % HDP), 60 % v roku 2007 (0,8 % HDP), 40 % v roku 2008 (0,6 % HDP) a 20 % v roku 2009 (0,3 % HDP).

V súčasnosti sú sadzby ECB na historicky najnižších úrovniach. V budúcnosti možno očakávať postupný návrat k neutrálnym úrokovým sadzbám v členských krajinách EÚ (ako aj na Slovensku). Tento vývoj bude vytvárať predpoklady na rast dlhodobej úrokovej miery. Zároveň sa však očakáva ďalší pokles úrokového diferenciálu medzi úrokovou mierou na Slovensku a referenčnou hodnotou. Na základe aktuálnych odhadov budúceho vývoja bude Slovensko s rezervou plniť kritérium dlhodobej úrokovej miery aj v nasledujúcich rokoch.

V posledných rokoch dochádza k zrýchľovaniu posilňovania nominálneho výmenného kurzu SKK/EUR, ktoré je podložené hlavne zlepšujúcim sa hospodárskym vývojom. Vychádzajúc z doterajšieho relatívne stabilného vývoja nominálneho výmenného kurzu, ako aj v súvislosti s očakávaným pozitívnym makroekonomickým vývojom možno predpokladať, že v nasledujúcich rokoch nedôjde k prekročeniu fluktuálneho pásma $\pm 15\%$.

1.3. Riziká udržateľnosti plnenia

Riziká v oblasti plnenia fiškálneho kritéria sa spájajú predovšetkým s výsledkami prebiehajúcich štrukturálnych reforiem. Vzhľadom na uskutočňované reformy nemusí dôjsť k naplneniu očakávaných príjmov verejného rozpočtu, prípadne sa nemusia naplniť odhadované dlhodobé prínosy prebiehajúcich reforiem. Neistotu predstavuje aj výpadok príjmov v súvislosti s druhým dôchodkovým pilierom. Negatívny vplyv na plnenie fiškálnych kritérií môže mať nižší než očakávaný rast výkonnosti ekonomiky, prípadne i nárast spolufinancovania projektov realizovaných z fondov EÚ⁶. Krajným rizikom by bola zmena základných cieľov fiškálnej politiky po voľbách v roku 2006.

⁶ Návrh východísk verejnej správy na roky 2006 až 2008, MF SR, júl 2005.

Riziko vyššej inflácie sa spája predovšetkým s vývojom miezd. V situácii nedostatočne pružného trhu práce bude dôležité zabezpečiť, aby sa rast miezd vyvíjal v súlade s rastom produktivity práce. Významným faktorom budúcej inflácie bude úspešnosť stratégie udržateľnej fiškálnej konsolidácie a pokračovanie v reštrukturalizácii ekonomiky. V určitých súvislostiach aj priame zahraničné investície možno považovať za potenciálny zdroj rizika. Vyčerpanie ponuky práce v niektorých špecifických segmentoch trhu práce by mohlo zvýšiť mzdové nároky a prejaviť sa vo zvýšení inflácie. Vo verejnom sektore môže zohrať negatívnu rolu vplyv blížiacich sa parlamentných volieb v roku 2006. Prípadný neprímeraný rast miezd a zároveň aj spotreby verejnej správy sa tak môže negatívne prejaviť nielen v rámci reálnej, ale aj nominálnej konvergencie. Na výšku inflácie bude mať vplyv aj proces dobiehania hospodársky rozvinutejších krajín. V rokoch 2006 až 2008 bude príspevok Balassa-Samuelsonovho efektu k celkovej inflácii predstavovať približne 2 percentuálne body ročne. Rizikom pre splnenie kritéria cenovej stability je aj prípadné pretrvávajúce vysokých cien ropy alebo ich ďalší rast v strednodobom horizonte⁷. Ďalšími potenciálnymi rizikami sú rýchly rast úverov, náhle silné oslabenie výmenného kurzu, prípadne neudržanie dezinflačných očakávaní. Špecifické riziko plnenia inflačného kritéria pramení z neistoty ohľadne výšky referenčnej hodnoty, ktorá odráža vývoj v troch krajinách s najlepšimi výsledkami v oblasti inflácie.

Dlhodobá úroková miera je v prevažnej miere podmienená vývojom vo fiškálnej oblasti a inflačným diferenciálom. Za predpokladu plnenia fiškálnych a inflačných cieľov nie je splnenie kritéria pre dlhodobú úrokovú mieru ohrozené.

Napriek klesajúcemu úrokovému diferenciu medzi Slovenskom a EÚ bude nominálny výmenný kurz v nasledujúcich rokoch pravdepodobne naďalej vystavený tlakom súvisiacim s pohybom krátkodobého kapitálu a portfóliovými investíciami. Pre vývoj v strednodobom horizonte bude dôležité správne nastavenie centrálnej parity.

2. Reálna konvergencia

2.1. Aktuálny stav reálnej konvergencie

Rast ekonomiky SR v roku 2004 prekročil pôvodné očakávania, keď reálny rast HDP dosiahol 5,5 %. Na rozdiel od roku 2003 je rast stimulovaný nielen zahraničným dopytom, ale predovšetkým domácou spotrebou a investíciami. Výkonnosť ekonomiky SR meraná HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (ďalej PKS) však v súčasnosti predstavuje iba 52 %⁸ priemernej výkonnosti EÚ.

Vysoká miera inflácie a posilňovanie koruny viedli tiež k priblíženiu cenovej hladiny na Slovensku k cenovej hladine v EÚ. V roku 2004 predstavovala cenová úroveň na Slovensku podľa našich odhadov približne 54,2 % cenovej úrovne priemeru EÚ.

⁷ Vyššie ceny ropy majú vyšší vplyv na infláciu na Slovensku, ktoré má podstatne vyššiu energetickú náročnosť hospodárstva, ako je priemer EÚ. Na Slovensku sa na výrobu jednotky HDP spotrebuje 4,5-krát viac energie, ako je priemer EÚ.

⁸ Odhad Eurostatu na rok 2004. Podľa odhadu autorov bol podiel HDP na obyvateľa v SR a EÚ 53,9 %.

Tab. 3 Aktuálne ukazovatele reálnej konvergencie (rok 2004)

Výkonnosť a cenová hladina		Otvorenosť ekonomiky		Trh práce a zamestnanosť	
Podiel HDP SR a EÚ (v PKS)	52,0 % ¹⁾	Vývoz	76,8 % HDP	Miera zamestnanosti	56,8 %
Reálny rast HDP v SR	5,5 %	Dovoz	79,5 % HDP	Miera nezamestnanosti (VZPS)	18,1 %
Reálny rast HDP v EÚ	2,4 %	Bežný účet PB	-3,5 % HDP	Rast produktivity práce (ESA 95)	5,8 %
Pomer cenových hladín v SR a EÚ	54,2 % ²⁾	Prílev PZI	2,0 % HDP	Rast ULC (ESA 95)	4,7 %

Zdroj: NBS, MF SR, Eurostat, vlastné výpočty.

1) Odhad Eurostatu. Podľa odhadu autorov bol podiel HDP na obyvateľa v SR a EÚ 53,9 %.

2) Odhad autorov na základe vývoja inflácie a výmenného kurzu.

V roku 2004 sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom výrazne spomalil rast vývozu tovarov a služieb (predovšetkým v automobilovom priemysle) a zároveň došlo k čiastočnému zrýchleniu rastu dovozu v súvislosti so zvyšujúcou sa spotrebou domácností a rastom investícií. Tento vývoj mal za následok zhoršenie platobnej bilancie. Deficit bežného účtu platobnej bilancie sa zvýšil na 3,5 % HDP.

Vzhľadom na to, že dovoz i vývoz rástli podobným tempom ako nominálny HDP, otvorenosť ekonomiky zostáva naďalej vysoká. Podiel zahraničného obchodu (súčet vývozu a dovozu) na HDP predstavoval v roku 2004 156,3 % HDP.

Popri rastúcom počte oznamovaných nových PZI bol ich skutočný prílev v roku 2004 nižší ako v predchádzajúcich rokoch. Podmienky pre prílev zahraničných investícií sa vďaka štrukturálnym reformám zlepšili a ukazovatele v oblasti trhu práce sú naďalej výhodné. Pri nízkej cenovej úrovni si Slovensko udržiava aj relatívne nízku mzdovú úroveň.

V roku 2004 sa medziročne zvýšil rast jednotkových nákladov práce, keď nominálne kompenzácie na zamestnanca vzrástli o 10,8 % a reálna produktivita práce o 5,8 %. Dôležité však je, že reálny rast miezd nepredbehol reálny rast produktivity práce. Úroveň produktivity práce na Slovensku sa v roku 2004 zvýšila na 61,4 % produktivity práce v EÚ.

Evidovaná miera nezamestnanosti klesla na 14,3 %, miera nezamestnanosti vypočítaná na základe výberového zisťovania pracovných síl naopak mierne vzrástla na 18,1 %. Štrukturálna zložka nezamestnanosti je vysoká, dlhodobá nezamestnanosť tvorí viac ako polovicu celkovej nezamestnanosti. Miera zamestnanosti v roku 2004 vplyvom prebiehajúcich zmien na trhu práce dočasne mierne klesla (o 0,2 %) na 56,8 %.

2.2. Stav štrukturálnych a inštitucionálnych reforiem

Slovensku sa podarilo úspešne implementovať viacero dôležitých štrukturálnych reforiem. Ide predovšetkým o reformu verejných financií, zmeny v daňovom systéme, ale aj reformu dôchodkového systému, zmeny v sociálnej politike a na trhu práce, v regionálnom školstve a v zdravotníctve.

V poslednom období boli prijaté niektoré právne predpisy, ktorými SR reagovala na potrebu transponovať a implementovať európske smernice a nariadenia do domáceho právneho rámca. Prijali sa zákony upravujúce nadnárodné právne formy podnikateľských subjektov, zákon o konkurze a reštrukturalizácii a pod. Iné právne predpisy sa novelizovali, napr. novela Občianskeho zákonníka, ktorá zavádza dvojročnú záručnú lehotu a upravuje nové typy spotrebiteľských zmlúv. V oblasti služieb bola prijatá Národná stratégia pre širokopásmový

prístup a Poštová politika do roku 2008. Rozsiahlymi zmenami prešla aj právna úprava kapitálového trhu a finančných služieb.

Situácia v bankovom sektore je stabilizovaná, zlepšila sa rentabilita, zvýšila sa konkurencia na trhu bankových produktov a priaznivo sa vyvíja aj plnenie ukazovateľov obozretného podnikania. Naďalej pretrvávajú nedostatok likvidita kapitálového trhu. Najdynamickejšie sa rozvíjajúcim segmentom finančného trhu je kolektívne investovanie.

Podniková sféra podobne ako celá mikrosféra zvyšuje výkonnosť a upevňuje svoju ekonomickú stabilitu. Tento trend je viacročný. Postupne rastie podiel ziskových podnikov a klesá podiel stratových. Tiež klesá vplyv stratových podnikov na medzipodnikové finančné toky, čím sa znižuje riziko možných finančných porúch. Rastie kapitálová primeranosť, klesá finančná závislosť vrátane úverovej, znižuje sa doba obratu podnikových aktív a rastie pridaná hodnota. Parametre ziskovosti vyjadrené rentabilitou podnikových aktív a vlastného kapitálu sa postupne približujú úrovni podnikateľskej sféry v EÚ. Výsledkom je úroveň udržateľného rastu, ktorá umožňuje v budúcnosti dosiahnuť vyššiu výslednú výkonnosť podnikovej sféry.

Zlepšilo sa podnikateľské prostredie. Nový zákonník práce zvýšil flexibilitu trhu práce. Znížila sa administratívna náročnosť pri vstupe do podnikania. Významnými zmenami prešla aj registrácia majetku. O úspešnom napredovaní Slovenska v oblasti zlepšovania podnikateľského prostredia hovorí aj štúdia Svetovej banky „Doing Business in 2005“, ktorá označuje Slovensko za „top reformátora“.

Vychádzajúc z Cardiffskej správy⁹, ktorá hodnotí reformy na trhu produktov a služieb, ďalšie zmeny bude potrebné realizovať v troch oblastiach, ktorými sú vedomostná ekonomika, podnikateľské prostredie a ľudské zdroje.

V rámci zlepšovania podnikateľského prostredia treba pokračovať v liberalizácii a efektívnej regulácii sieťových odvetví, v odstraňovaní administratívnej a regulačnej záťaže, ale aj v zlepšovaní vymáhateľnosti práva. Zároveň je dôležitá aj podpora podnikania, hlavne ďalšie uľahčenie vstupu na trh malým podnikom a živnostníkom.

Pravdepodobne najzložitejšie bude dosiahnuť výrazný pokrok v prechode k vedomostnej ekonomike. Táto oblasť úzko súvisí s budúcnosťou technologickej úrovne krajiny a je podmienená reformami v oblasti vysokého školstva a vedy a výskumu.

O dôležitosti riešenia problémov zaostávania v otázkach týkajúcich sa vedomostnej ekonomiky a ľudských zdrojov vypovedá aj skutočnosť, že tieto otázky sa stali kľúčovými bodmi Lisabonskej stratégie pre Slovensko.

⁹ Správa o pokračovaní reforiem na trhu produktov a kapitálových trhoch (Cardiffská správa), MF SR, október 2004.

Plnenie cieľov Lisabonskej stratégie

V roku 2000 na samite v Lisabone si hlavy členských štátov EÚ stanovili strategický cieľ vytvoriť z EÚ do roku 2010 najkonkurencieschopnejšiu a najdynamickejšiu poznatkovú ekonomiku sveta schopnú udržateľného hospodárskeho rastu, s väčším počtom a vyššou kvalitou pracovných miest a väčšou sociálnou súdržnosťou. V záujme splnenia tohto cieľa prijali tzv. Lisabonskú stratégiu, ktorá by mala byť hlavným vodidlom pre hospodársku politiku každej členskej krajiny, vrátane Slovenska. V rámci Lisabonskej agendy bolo stanovených množstvo konkrétnych cieľov a referenčných ukazovateľov.

Mnohé z cieľov predstavujú veľkú výzvu nielen pre Slovensko, ale aj ostatné členské krajiny EÚ. Pre Slovensko bude problematické splniť predovšetkým ciele v oblasti vedy a výskumu, zamestnanosti a vzdelávania. Jedným z hlavných cieľov v oblasti vedy a výskumu je zvýšenie celkových výdavkov na výskum do roku 2010 na 3 % HDP, pričom na Slovensku predstavujú tieto výdavky v súčasnosti iba 0,59 % HDP a do roku 2010 sa očakáva ich nárast na 1,8 % HDP. Nereálne pre Slovensko je tiež splnenie viacerých cieľov v oblasti zamestnanosti. Lisabonská stratégia napríklad uvažuje s dosiahnutím celkovej miery zamestnanosti vo výške 70 % do roku 2010. Celková miera zamestnanosti na Slovensku v roku 2004 bola 56,8 %, na základe našich odhadov vzrastie do roku 2010 iba na 57,2 %. Napriek posunu veku odchodu do dôchodku je pre Slovensko v krátkodobom horizonte nereálne aj zvýšenie miery zamestnanosti starších pracovníkov na 50 %.

V marci 2004 vláda SR schválila materiál „Pozícia SR k Lisabonskému procesu“, ktorý predstavuje prvé analytické zhodnotenie realizácie Lisabonskej stratégie na Slovensku. Tento materiál súčasne obsahuje opatrenia, ktoré by mali viesť k akcelerácii plnenia základných cieľov Lisabonskej stratégie v podmienkach SR. Následne bol navrhnutý koordinačný mechanizmus na zabezpečenie vzájomného súladu Lisabonskej agendy a konvergenčného procesu v podmienkach SR. Zároveň bola formulovaná Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (Lisabonská stratégia pre Slovensko), ktorá bola neskôr konkretizovaná do podoby akčných plánov.

Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 je založená na dvoch pilieroch. Prvým z nich je úspešné dokončenie štrukturálnych reforiem a udržanie ich výsledkov. Druhým pilierom je systematické zameranie sa na naplnenie rozvojovej časti Lisabonskej stratégie, ktorej cieľom je zabezpečiť dlhodobú konkurencieschopnosť vytváraním podmienok na rozvoj vedomostnej ekonomiky. Kľúčovými oblasťami sú informačná spoločnosť; veda, výskum a inovácie; podnikateľské prostredie; vzdelávanie a zamestnanosť. Pre každú z týchto oblastí bola stanovená vízia, základné ciele a hlavné politiky. Pre všetky štyri kľúčové oblasti boli vypracované akčné plány, ktoré obsahujú konkrétne úlohy, termíny ich uskutočnenia, ako aj inštitúcie zodpovedné za ich naplnenie.

2.3. Výhľad reálnej konvergenie

Popri nominálnej konvergencii možno očakávať v nasledujúcich rokoch tiež zrýchlenie reálnej konvergenie založené na raste konkurencieschopnosti a výkonnosti slovenskej ekonomiky.

Podľa odhadov autorov podiel HDP na obyvateľa v SR a EÚ (v PKS) vzrastie do roku 2008 na 58,7 % a podiel cenových hladín v SR a EÚ sa zvýši na 61,1 %. V rokoch 2007 a 2008 sa očakáva nominálny rast vývozu a dovozu prevyšujúci nominálny rast HDP, čo povedie k ďalšiemu rastu otvorenosti ekonomiky SR.

Tab. 4 Výhľad výkonnosti, cenovej hladiny a otvorenosti ekonomiky SR

	2005	2006	2007	2008
Podiel HDP na obyvateľa SR a EÚ (v PKS)	53,6 % ¹⁾	55,2 % ¹⁾	57,5 % ²⁾	58,7 % ²⁾
Pomer cenových hladín v SR a EÚ	56,7 % ³⁾	57,9 % ³⁾	59,4 % ³⁾	61,1 % ³⁾
Podiel vývozu a dovozu na HDP	156,1 %	155,6 %	158,7 %	159,8 %

Zdroj: Eurostat, NBS, vlastné výpočty.

1) Odhad Eurostatu.

2) Odhad autorov na základe odhadovaného reálneho rastu HDP v SR a EÚ.

3) Odhad autorov.

Na základe aktuálnych predikcií¹⁰ si Slovensko udrží aj v nasledujúcich rokoch rýchly rast potenciálu ekonomiky a aj samotnej produkcie. Vplyvom očakávaného zvýšeného prílevu priamych zahraničných investícií možno predpokladať výrazné zrýchlenie rastu hrubých investícií, ktoré sa prejaví v prechodnom zhoršení obchodnej bilancie v rokoch 2005 a 2006. V ďalších rokoch (2007 a 2008) možno vzhľadom na plánovaný postupný nábeh výroby počítať s rastúcim vývozom, ktorý sa odrazí v opätovnom znížení deficitu obchodnej bilancie.

Tab. 5 Výhľad ukazovateľov reálnej ekonomiky

	2005	2006	2007	2008
HDP (reálny rast)	5,1 %	5,5 %	6,7 %	4,8 %
Konečná spotreba domácností (reálny rast)	5,7 %	5,0 %	5,0 %	4,8 %
Konečná spotreba verejnej správy (reálny rast)	2,9 %	3,2 %	2,4 %	2 %
Tvorba hrubého fixného kapitálu (reálny rast)	8,1 %	8,6 %	5,5 %	4,5 %
Vývoz tovarov a služieb (reálny rast)	5,5 %	9,4 %	15,2 %	8,2 %
Dovoz tovarov a služieb (reálny rast)	6,3 %	7,9 %	10,6 %	7,9 %
Bilancia bežného účtu PB (podiel na HDP)	-6,5 %	-6,0 %	-3,0 %	-2,6 %
Zamestnanosť (VZPS, rast)	1,7 %	0,8 %	0,8 %	0,7 %
Priemerná mesačná mzda (reálny rast)	6,1 %	4,5 %	3,7 %	3,5 %
Produktivita práce (reálny rast)	3,2 %	4,7 %	5,7 %	4,1 %

Zdroj: NBS.

Popri platobnej bilancii sa pozitívny vplyv priamych zahraničných investícií prejaví aj v ostatných oblastiach reálnej ekonomiky, ktoré priaznivo podporia reálnu konvergenciu. Predpokladáme predovšetkým pokračovanie relatívne vysokého tempa rastu reálnej produktivity práce pri čiastočnom zrýchlení rastu zamestnanosti. Rastúca zamestnanosť by mala v ďalších rokoch postupne odoberať z počtu nezamestnaných.

Napriek zvýšenému medziročnému rastu reálnej mzdy v roku 2005, strednodobá predikcia stále uvažuje so stabilizáciou rastu reálnych miezd a následne aj konečnej spotreby domácností v rokoch 2006 až 2008. Vychádzajúc z Aktualizovaného konvergenčného programu na roky 2004 až 2010, spotreba verejnej správy by mala aj v budúcnosti zostať najpomalšie rastúcou zložkou HDP.

Spomaliť by sa postupne mal aj rast kompenzácií na zamestnanca, čo sa prejaví v spomalení rastu jednotkových nákladov práce.

¹⁰ Strednodobá predikcia (P3Q-2005), NBS, júl 2005.

2.4. Úzke miesta reálnej konvergenie

Vzhľadom na očakávané zrýchlenie konvergenie výkonnosti a cenovej úrovne a rastúcu obchodnú prepojenosť Slovenska s EÚ za najkritickejšiu oblasť reálnej konvergenie možno považovať oblasť trhu práce a zamestnanosti.

Väčšina zmien na trhu práce má štrukturálny rozmer, preto je jeho adaptácia veľmi pomalá, navyše reaguje s podstatným oneskorením. Medzera miery zamestnanosti medzi SR a EÚ by sa mala postupne zužovať, jej úplné uzatvorenie však nemožno v horizonte najbližších desiatich rokov očakávať. Predpokladaný medziročný rast zamestnanosti v priemere o 15 tisíc osôb ročne by mal zabezpečiť rast miery zamestnanosti¹¹ o približne 0,2 percentuálneho bodu každý rok.

Vo vývoji nezamestnanosti možno identifikovať niekoľko rizikových faktorov, ktoré môžu pribrzdiť očakávané znižovanie nezamestnanosti. Vplyvom posunu veku odchodu do dôchodku sa bude rozširovať ponuka pracovnej sily a oslabovať tak vplyv rastu zamestnanosti na pokles miery nezamestnanosti. Nadalej hrozí riziko prepúšťania v nereštrukturalizovaných domácich podnikoch, ktoré zaostávaním v produktivite práce a v podmienkach zhodnocovania výmenného kurzu strácajú konkurencieschopnosť. Konkurencieschopné podniky pritom vzhľadom na udržanie si priaznivých pozícií v oblasti produktivity práce nemusia byť v strednodobom horizonte ochotné svojím dopytom pohltiť rastúcu ponuku na trhu práce.

V oblasti obchodnej bilancie treba rátať s rizikom rastu cien surovín (predovšetkým ropy) a na strane vývozu zase s rizikom oneskoreného nábehu výroby v rámci nových priamych zahraničných investícií.

O vzájomnom prepojení nominálnej a reálnej konvergenie svedčí aj skutočnosť, že príliš rýchly pokles nominálneho výmenného kurzu by mohol mať za následok spomalenie reálnej konvergenie. Rýchlejšie než predpokladané zhodnocovanie výmenného kurzu by mohlo popri deflačných tlakoch a poklese úrokových sadzieb viesť k rastu spotreby, ako aj dovozu, a k oslabeniu domácej konkurencieschopnosti. Následne by sa prehĺbil deficit obchodnej bilancie, spomalil by sa rast HDP a reálnych príjmov obyvateľstva a zvýšil by sa tlak na nezamestnanosť.

V oblasti vzdelávania sa prejavuje predovšetkým problém nedostatočného prepojenia medzi študijnými odbormi a potrebami trhu práce, nedostatočné legislatívne zabezpečenie celoživotného vzdelávania, ale aj nízke výdavky vrátane súkromných na financovanie vysokých škôl.

Slovensko sa v súčasnosti vyznačuje aj nedostatočnou vedecko-technickou infraštruktúrou a finančne poddimenzovanou vedou a výskumom. Ročné výdavky na investície do vedy a techniky sú najnižšie spomedzi krajín EÚ. Posledné miesta v rámci krajín EÚ obsadzuje Slovensko tiež v oblasti informačnej spoločnosti. V oboch prípadoch treba najskôr zabezpečiť, aby bol prípadný rast investícií do týchto oblastí spojený s rastom ich produktivity. Týka sa to predovšetkým vedy a výskumu, ktoré doteraz neprešli transformáciou.

¹¹ Miera zamestnanosti = zamestnanosť / ekonomicky aktívne obyvateľstvo.

Napriek výraznému pokroku v oblasti podpory podnikateľského prostredia sú tu možnosti ďalšieho zlepšenia. Okrem iného by bolo vhodné zvýšiť podiel investícií cez rizikový kapitál a podporiť súkromné investície do výskumu.

3. Porovnanie aktuálneho stavu a výhľadu konvergenčného procesu v rámci krajín V4

3.1. Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií

Tab. 6 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií v krajinách V4 (jún 2005)

Kritérium		Slovensko	Česká republika	Poľsko	Maďarsko
Fiškálne kritérium ¹⁾	verejný deficit	3,3 % HDP	3 % HDP	4,8 % HDP	4,5 % HDP
	verejný dlh	43,6 % HDP	37,4 % HDP	43,6 % HDP	57,6 % HDP
		neplní	plní	neplní	neplní
Miera inflácie (HICP)		4,5 %	2,1 %	3,8 %	5,0 %
		neplní	plní	neplní	neplní
Dlhodobá úroková miera		4,3 %	4,2 %	6,2 %	7,5 %
		plní	plní	neplní	neplní
Nominálny výmenný kurz		mimo ERM II	mimo ERM II	mimo ERM II	mimo ERM II
		nehodnotíme	nehodnotíme	nehodnotíme	nehodnotíme

Zdroj: Eurostat.

1) Rok 2004.

V súčasnosti žiadna z krajín V4 neplní všetky maastrichtské kritéria. Fiškálne kritérium plní zatiaľ iba Česká republika, ktorá v roku 2004 znížila svoj verejný deficit na 3 % HDP (z 11,7 % HDP v roku 2003). Maďarsko a Slovensko medziročne znížili pomer verejného deficitu k HDP, v Poľsku sa tento pomer naopak zvýšil.

Druhú časť fiškálneho kritéria, ktorá stanovuje výšku verejného dlhu, splnili v roku 2004 všetky sledované krajiny. Pritom Maďarsko sa v súčasnosti pohybuje na hranici 60 % HDP. Ostatné krajiny V4 stabilizovali výšku svojich verejných dlhov pod úroveň 45 % HDP.

V júni 2005 sa Českej republike podarilo splniť aj kritérium výšky inflácie, keď dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie predstavoval 2,1 % (t. j. o 0,2 % menej ako referenčná hodnota). Klesajúca aktuálna inflácia sa prejavila v poklese jej dvanásťmesačného priemeru na Slovensku a v Maďarsku. Dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie v Poľsku v poslednom období dočasne vzrástol.

Slovensko a Česká republika plnia aj kritérium výšky dlhodobej úrokovej miery. Úrokové miery sa v oboch krajinách nachádzali v júni 2005 hlboko pod referenčnou hodnotou (5,9 %). Naopak v Maďarsku, ale aj Poľsku je dlhodobá úroková miera stále nad referenčnou hodnotou.

Podobne ako Slovensko, ani ostatné krajiny V4 nevstúpili zatiaľ do ERM II (a nestanovili centrálnu paritu), nespĺňajú teda hlavnú podmienku pre hodnotenie stability výmenných kurzov.

3.2. Strednodobý výhľad fiškálnej konsolidácie v aktualizovaných konvergenčných programoch

Porovnanie základných očakávaní aktualizovaných konvergenčných programov (ďalej AKP) krajín V4 z novembra/decembra 2004 dáva rámcový obraz o zamýšľanej dynamike fiškálnej konsolidácie. Pri jej posudzovaní treba brať do úvahy plánovaný dátum vstupu jednotlivých krajín do eurozóny a spôsob zohľadnenia efektov dôchodkových reforiem do hospodárenia verejných financií (pozri tab. 7).¹²

V Českej republike sa zníženie deficitu verejných financií pod 3 % HDP predpokladá až v roku 2008. Vzhľadom na opatrný rastový scenár ekonomiky obsahujúci potenciál pre vyššie príjmy a nižšie výdavky je splnenie fiškálnych cieľov realistické. Splniteľnosť cieľov podporuje aj prognóza rýchlejšieho rastu HDP než sa predpokladalo v AKP.¹³ Rizikom môže byť nepresadenie legislatívy na zamýšľané zavedenie výdavkových stropov na roky 2006-2007, v súvislosti s parlamentnými voľbami v júni 2006. Náčrt fiškálnej konsolidácie v Českej republike indikuje, že pravdepodobným dátumom možného vstupu krajiny do eurozóny sa z nejasnej oficiálnej dikcie „okolo 2009 - 2010“ javí rok 2010. Česká republika zatiaľ neprišla k zásadným reformám dôchodkového systému a zdravotníctva a so systémovými reformami v týchto oblastiach neuvažuje ani AKP. Predpokladom splniteľnosti fiškálneho cieľa na rok 2008 je z tohto hľadiska zachovanie aktuálneho stavu. Riziko dlhodobej (ne)udržateľnosti verejných financií – vzhľadom na veľmi nepriaznivý demografický vývoj v ČR – tým nezaniká, jeho riešenie sa však presunie do obdobia po vstupe do eurozóny.

V Maďarsku je fiškálna konsolidácia plánovaná tak, aby deficit verejných financií (bez zápočtu dôchodkových fondov) dosiahol 2,8 % HDP v roku 2008. Za kľúčové sa považuje obnovenie dôvery trhov v platnosť maďarskej stratégie prijať euro v roku 2010. Hlavným signálom má byť dodržanie cieľov na roky 2005 – 2006, čo vláda podporila vytvorením balíka „pohotovostných“ rezerv vo výške 0,5 % HDP (zvýšeného začiatkom roku 2005 na 0,8 % HDP), ktorý by sa nemal v žiadnom prípade rozpustiť. Plnenie cieľov AKP je v prípade Maďarska veľmi úzko podmienené predpokladaným tempom rastu HDP. Vzhľadom na zhoršený výhľad rastu¹⁴ sa preto môže ďalej skomplikovať.

V AKP Poľska sú premietnuté opatrenia tzv. Hausnerovho plánu z januára 2004. Jeho obsahom sú úspory sociálnych výdavkov (v rámci penzijného systému pre postihnutých a sociálneho zabezpečenia farmárov) a revízia/zrušenie automatickej indexácie sociálnych dávok. Rozpočtový vplyv plného premietnutia plánu za celé obdobie sa odhaduje na 4,7 % HDP. Riziko oklieštenia úsporných cieľov je však vysoké (parlament neschválil dôchodkové reformy). To spolu so zhoršeným výhľadom tempa rastu HDP¹⁵ ohrozuje plnenie AKP. Brzdiacim faktorom fiškálnej konsolidácie môže byť aj zatiaľ oficiálne nešpecifikovaný zamýšľaný dátum vstupu krajiny do eurozóny.

¹² Maďarsko a Poľsko uplatnili rozhodnutie Eurostatu z 23.9.2004 o možnom ponechaní dôchodkových fondov v okruhu verejných financií v období do fiškálnej notifikácie v roku 2007, čo im umožňuje do marca 2007 vykazovať deficit verejných financií bez vplyvu dôchodkovej reformy.

¹³ Podľa prognózy EK z apríla 2005 by rast HDP v ČR mal dosiahnuť 4,0 % v roku 2005 a 4,2 % v roku 2006.

¹⁴ Podľa prognózy EK z apríla 2005 by rast HDP v Maďarsku mal dosiahnuť 3,9 % v roku 2005 a 3,8 % v roku 2006.

¹⁵ Podľa prognózy EK z apríla 2005 by rast HDP v Poľsku mal dosiahnuť 4,4 % v roku 2005 a 4,5 % v roku 2006.

Tab. 7 Aktualizované konvergenčné programy krajín V4

Krajina		2004 ¹⁾	2005	2006	2007
Reálny HDP (zmena v %)	Česká republika	4,0	3,6	3,7	3,8
	Maďarsko	4,0	4,0	4,2	4,3
	Poľsko	5,3	5,0	4,8	5,6
	Slovensko	5,5	4,5	5,1	5,4
Inflácia HICP (%)	Česká republika	2,6	3,2	2,6	2,2
	Maďarsko	6,8	4,5	4,0	3,5
	Poľsko	3,6	3,0	2,7	2,5
	Slovensko	7,4	3,3	2,8	2,5
Saldo verejných financií (% HDP)	Česká republika	-3,0	-4,7	-3,8	-3,3
	Maďarsko ²⁾	-4,5	-3,8	-3,1	-2,4
	Poľsko ³⁾	-4,8	-3,9	-3,2	-2,2
	Slovensko ^{4), 5)}	-3,3	-3,8	-3,9	-3,0
Hrubý dlh vlády (% HDP)	Česká republika	37,4	38,3	39,2	40,0
	Maďarsko	57,6	55,3	53,0	50,6
	Poľsko	43,6	47,6	48,0	47,3
	Slovensko ⁵⁾	43,6	44,2	45,3	45,5
Plánovaný vstup do eurozóny Česká republika: 2010 Maďarsko: 2010 Poľsko: neuvádza sa Slovensko: 2009					
Menová politika Česká republika: inflačné celenie, pevný cieľ 3 % \pm 1% od roku 2006; voľný režim výmenného kurzu. Maďarsko: inflačné celenie v kombinácii s fluktuácnym pásmom pre kurz \pm 15 % okolo centrálnej parity. Poľsko: inflačné celenie, voľný režim výmenného kurzu. Slovensko: inflačné celenie v podmienkach ERM II a kurzový režim riadeného floatingu.					

1) Skutočné výsledky.

2) Verejné financie nezahŕňajú výpadok príjmov v dôsledku zavedenia druhého dôchodkového piliera, čo znižuje veľkosť ročných deficitov v rozsahu 0,8 – 1,0 % HDP.

3) Verejné financie nezahŕňajú výpadok príjmov v dôsledku zavedenia druhého dôchodkového piliera, čo znižuje veľkosť ročných deficitov o 1,5 % HDP.

4) So zohľadnením príjmy znižujúceho, resp. deficit zvyšujúceho efektu zavedenia dôchodkového piliera od roku 2005 odhadovaného na 0,4 % HDP v r. 2005, 1,0 % HDP v r. 2006 a 1,1 % HDP v r. 2007.

5) Údaje prevzaté z AKP z novembra 2004 nezohľadňujúce aktuálny odhad vplyvu dôchodkovej reformy a pokles hrubého verejného dlhu po presune rezerv určených na dôchodkovú reformu z NBS do Štátnej pokladnice.

Predpoklady plnenia AKP Slovenska sú spomedzi krajín V4 najpriaznivejšie, pričom jeho splniteľnosť uľahčuje výhľad rýchlejšieho než predpokladaného tempa rastu HDP¹⁶. Potenciálnym rizikom nežiaduceho zvýšenia rozpočtových výdavkov sú parlamentné voľby v roku 2006.

¹⁶ Podľa prognózy EK z apríla 2005 by rast HDP na Slovensku mal dosiahnuť 4,9 % v roku 2005 a 5,2 % v roku 2006.

Na rozdiel od ostatných porovnávaných krajín horizont AKP v prípade Slovenska zahŕňa prakticky celé obdobie (okrem niekoľkých mesiacov roku 2008), ktoré bude relevantné pre hodnotenie plnenia nominálnych konvergenčných kritérií pre vstup do eurozóny k 1. 1. 2009. EK pri hodnotení AKP Slovenska preto venovala osobitnú pozornosť aj predpokladanej dezinflácii a zdôraznila, že kľúčovým faktorom zníženia inflácie na programovanú hodnotu v roku 2007 je dôsledná eliminácia sekundárnych efektov vysokej inflácie z roku 2004.

Vzhľadom na rozdielne plánované, resp. očakávané dátumy vstupu krajín V4 do eurozóny (Slovensko 2009, Maďarsko 2010, Česká republika a Poľsko orientačne 2010) nie je možné na základe porovnávaných AKP priamo identifikovať pravdepodobnosť splnenia všetkých konvergenčných kritérií v obdobiach relevantných pre hodnotenie pripravenosti na vstup.

Pravdepodobnosť splnenia, resp. nesplnenia inflačného kritéria sme identifikovali na základe odhadu referenčnej hodnoty pred plánovaným vstupom do eurozóny. V Českej republike v roku 2008 by malo byť inflačné kritérium relatívne spoľahlivo splniteľné. Pre Maďarsko v roku 2008 je pravdepodobnosť prekročenia referenčnej hodnoty vysoká; okrem veľmi napätého programu splnenia fiškálnych kritérií sa tak pre vstup do eurozóny v roku 2010 ukazuje aj možnosť nesplnenia inflačného kritéria. V Poľsku je tiež relatívne značná pravdepodobnosť prekročenia referenčnej hodnoty v roku 2008; splnenie, resp. nesplnenie inflačného kritéria môže ovplyvniť vývoj výmenného kurzu, prípadne aj pomalšie než prognózované tempo rastu HDP. Na Slovensku je pri naplnení odhadu Aktualizovaného konvergenčného programu¹⁷ pravdepodobnosť prekročenia referenčnej hodnoty v roku 2007 výrazná, dodržanie inflačného cieľa NBS na rok 2007 do 2 % by ju však malo takmer úplne eliminovať.

3.3. Výhľad konvergenzie krajín V4

Miera reálnej konvergenzie nie je pre samotný vstup do eurozóny stanovenou požiadavkou. Po vstupe do eurozóny však bude dôležitým determinantom pre udržateľný (makroekonomicky stabilný, neinflačný) hospodársky rast.

Doterajšia dynamika rastu HDP a aktuálna úroveň reálnej konvergenzie dávajú informáciu o možnostiach, predpokladoch a rizikách makroekonomickej stability a pokračovania konvergenčného procesu po vstupe do eurozóny, t. j. po prijatí jednotnej menovej politiky ECB, resp. po strate národnej menovej a kurzovej politiky. Pri odhade štartovacej pozície na základe aktuálnych ukazovateľov treba vziať do úvahy aj dátum predpokladaného vstupu do eurozóny.

Tab. 8 Súčasný stav ukazovateľov reálnej konvergenzie krajín V4 (1995-2004, EÚ = 100)

	Rast HDP, v % ročný priemer	HDP v PKS		Cenová hladina		Produktivita práce	
		1996 – 2004 ¹⁾	1996	2004	1996	2003	1996
Česká republika	2,1	71,4	71,3	43,3	55,2	59,6	63,6
Maďarsko	3,8	49,1	60,5	44,3	58,0	58,6	69,5
Poľsko	4,1	42,2	46,7	49,6	53,3	45,2	60,1
Slovensko	4,1	46,1	52,0	40,3	49,8	47,9	61,4

Zdroj: Eurostat.

1) Priemerné ročné tempo rastu HDP za 12 krajín eurozóny v rovnakom období bolo 2,1 %.

¹⁷ AKP nezohľadňujú možnú reakciu menovej politiky na vývoj inflácie.

Vychádzajúc z AKP krajín V4, euro by sa malo zaviesť najskôr na Slovensku. V porovnaní s ostatnými krajinami V4 sa tým skraca horizont možného používania úplného domáceho mixu hospodárskych politík. Nízka hodnota ukazovateľov reálnej konvergenie (HDP v parite kúpnej sily a porovnateľná cenová hladina) indikujú pre Slovensko vysoký potenciál pre konvergenčný proces. V dôsledku kratšieho časového úseku dobiehania pred vstupom budú slovenské ukazovatele reálnej konvergenie pri vstupe pravdepodobne nižšie ako v ostatných troch krajinách, ktoré budú do eurozóny vstupovať neskôr.

Dlhodobejší a pravidelnejší prílev PZI do Českej republiky a Maďarska sa premietol v ich v súčasnosti vyššej produktivite práce než na Slovensku. Na druhej strane dynamika rastu produktivity práce v uplynulom desaťročí bola na Slovensku veľmi priaznivá. Vysoké objemy prílevu priamych zahraničných investícií PZI vytvárajú predpoklad na pokračovanie tohto trendu aj v najbližšej budúcnosti. Pre zrýchlenie konvergenie HDP by však bolo žiaduce, aby sa popri udržaní priaznivého vývoja produktivity práce zvýšil aj príspevok rastu zamestnanosti. Potenciál voľných pracovných síl na Slovensku je navonok pri vysokej miere nezamestnanosti vysoký. Nezamestnanosť však má špecifické štrukturálne charakteristiky, ktoré môžu aj pri raste pracovných príležitostí dlhodobejšie komplikovať zvyšovanie miery zamestnanosti.

Konvergenca HDP bude na Slovensku naďalej veľmi úzko podmienená rastom produktivity práce. Táto skutočnosť má významné dôsledky pre cenové dobiehanie a makroekonomickú stabilitu po vstupe do eurozóny. Pri približovaní sa životnej úrovne priemeru EÚ bude dochádzať k približovaniu sa cenovej hladiny v SR k cenovej hladine v EÚ.

K eliminácii rizík vyplývajúcich z relatívne nízkej úrovne reálnej konvergenie slovenskej ekonomiky po vstupe do eurozóny musí prispieť dôsledne konsolidovaný fiškálny sektor, ktorého fungovanie nebude generovať do ekonomiky dodatočné inflačné tlaky a ktorý okrem toho vytvorí dostatočný priestor na uplatňovanie fiškálnej politiky, podľa potrieb ekonomického cyklu. Doterajší priebeh fiškálnej konsolidácie v SR možno považovať za dostatočne dôveryhodný, aby zaručoval aj dôveryhodnosť plnenia cieľov AKP, a to nielen z hľadiska bodového splnenia fiškálnych kritérií na dodržanie dátumu plánovaného vstupu do eurozóny, ale aj pre vytváranie operatívneho priestoru pre fiškálnu politiku po vstupe.

Literatúra

1. Aktualizovaný konvergenčný program Slovenska na roky 2004-2010, MF SR, november 2004.
2. Convergence Programme of the Czech Republic, november 2004.
3. Convergence Programme of Poland: 2004 Update, november 2004
4. Commission's assessment of the December 2004 update of the convergence programme of the Czech Republic, Európska komisia, január 2005.
5. Commission's assessment of the December 2004 update of the convergence programme of Hungary, Európska komisia, február 2005.
6. Commission's assessment of the November 2004 update of the convergence programme of Poland, Európska komisia, február 2005.
7. Commission's assessment of the November 2004 update of the convergence programme of Slovakia, Európska komisia, február 2005.
8. Doing business in 2005: Removing Obstacles to Growth, The World Bank, 2005.
9. ECB Annual Report 2004.
10. Economic Forecasts Spring 2005, Európska komisia, apríl 2005.
11. Menový program NBS do roku 2008, NBS, december 2004.
12. Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008, MF SR, júl 2005.
13. Pozícia Slovenskej republiky k Lisabonskému procesu, MF SR, marec 2004.
14. Správa o pokračovaní reforiem na trhu produktov a kapitálových trhoch (Cardiffská správa), MF SR, október 2004.
15. Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010, MF SR, 2005.
16. Strednodobá predikcia (P3Q-2005), NBS, júl 2005.
17. Updated Convergence Programme of Hungary 2004-2008, december 2004.